

Forskningsetikk i praksis - balanse mellom tillit og kontroll

Berit Rokne

Institutt for Global Helse og Samfunnsmedisin

Universitet i Bergen

Fagsenter for pasientrapporterte data, Helse Bergen

Forskningsetikk

Forskningsetikk kan oppsummeres som etablert, systematisert kunnskap om etisk akseptabel og uakseptabel forskningsadferd. Omfatter planlegging, utføring, rapportering og anvendelse av forskning (Bærø, 2016)

www.etikkom.no

Vi vet .....

- At det forekommer vitenskapelig uredelighet (fabrikkering, forfalskning, plagiering) og dårlig vitenskapelig praksis slik som datafeil, analysefeil eller uprofesjonell rapportering

EKSEMPEL:

Forskningsfuskk med tragisk utfall

- En akademisk skandale med dramatiske følger kaster lys over moderne svensk forskningspolitikk. I 2010 ble den verdenskjente kirurgen Paolo Macchiarini gjesteprofessor ved Karolinska instituttet (KI) og overlege ved det tilknyttede universitetssykehuset. Deretter opererte han en rekke pasienter i Sverige, Russland og USA.
- De fikk en kunstig luftstrupe besådd med sine egne stamceller, basert på Macchiarinis forskning. Strupene forfalt raskt, og mange av pasientene døde, Macchiarini hadde forfalsket rapportene om operasjonsmetoden.

EKSEMPEL:

Forskningsfusks med tragisk utfall

- Han var kirurgkjendis og legen til Hillary og Bill Clinton, samt Barack Obama. Han sjekket opp en stjerneprodusent ved å love at paven skulle vie dem, at Obama og Putin var blant gjestene og at Andrea Bocelli skulle synge i bryllupet.....

www.etikkom.no

EKSEMPLER

Stamcelleforsker fratras doktorgraden

Waseda University vil frata Haruko Obokata doktorgraden. Obokata var sentral i fjorårets store fuskeskandale, der data bak en studie som først ble sett på som banebrytende innen stamcelleforskning, viste seg å være fabrikkert.

Trekker tilbake forfalsket ernæringsstudie – 20 år etter

En studie publisert i 1989, skrevet av en kanadisk ernæringsforsker blir nå trukket tilbake, 20 år etter at en gransking konkluderte med at forfatteren var skyldig i vitenskapelig uredelighet, skriver [The Scientist](#).

Vi vet....

At forekomsten av vitenskapelig uredelighet og dårlig vitenskapelig praksis ofte er underrapportert

- *A systematic review and meta-analysis found that, on average, 2% of scientists admitted to having performed serious forms of misconduct (fabrication, falsification, or modification of data or results) at least once, and that up to 34% of researchers admitted other questionable research practices (Fanelli, 2009).*

Hva skyldes vitenskapelig
uredelighet og dårlig vitenskapelig
praksis ?

Davis, MS et al; Causal Factors Implicated in Research Misconduct: Evidence from Office of Research Integrity (ORI) Case Files Paper. Science and Engineering Ethics December 2007, Volume 13, Issue 4, pp 395-414

Cluster of causes:

- personal and professional stressors,
- organizational climate,
- job insecurities,
- rationalizations A,
- personal inhibitions,
- rationalizations B,
- personality factors.

Hva er institusjonens oppgaver ?

kontroll

tillit

“ Ja takk.
Begge deler

Institusjonen er ansvarlig for

- Forebygging –
  - for å motarbeide uakseptabel praksis/uredelighet
    - hvordan sørge for at forskerne har den nødvendige forskningsetiske kompetansen ?
- Kontroll -
  - For å motarbeide uakseptabel praksis/uredelighet og eventuelt å oppdage og sanksjonere
    - hvordan fange opp forskning som ikke ivaretar den nødvendige forskningsetiske kompetansen ?

Institusjonens ansvar fritar ikke
forskeren for ansvar.....

Forebyggende tiltak

- Tydeliggjøre grunnleggende verdier for akademisk virksomhet i undervisning og forskning for å utvikle
  - Sensitivitet overfor etiske problemstillinger
  - Dømmekraft i forhold til handlingsvalg
  - Motivasjon til ikke å ta lette løsninger basert på institusjonelle «press»
  - Integritet

(Bærø, 2016)

- Tilgang på aktuelt stoff
  - Lover, regler - www.etikkom.no
- Debatt – diskusjonsfora

EKSEMPLER FRA UiB

Grunnleggende verdier for akademisk virksomhet

- ***åpenhet,***
- ***etterprøvbarhet,***
- ***vitenskapelig redelighet***
  - ***Ikke plagiere***
  - ***Ikke fabrikkere***
  - ***ikke forfalske***
- ***kritisk diskusjon***

ABC ved mistanke om fusk

En veiledning for ansatte ved UiB

Hofmann B et al; Scientific Dishonesty: A Survey of Doctoral Students at the Major Medical Faculties in Sweden and Norway. J Empir Res Hum Res Ethics. 2015 Oct;10(4):380-8.

- The responding doctoral students reported to know about various forms of scientific dishonesty from the literature, in their department, and for some also through their own experience. Some forms of scientific misconduct were considered to be acceptable by a significant minority. There was a high level of willingness to report misconduct but little awareness of relevant policies for scientific conduct.

Kontroll

- Er kontroll nødvendig hvis alle forskere har forskningsetisk kompetanse ???

..... Erfaring sier ja.....

- Trenger forskerne egen forskningsetisk kompetanse hvis gode solide kontrollmekanismer forekommer ????

.....Erfaring sier ja .....

Institusjonens ansvar

- Fjerne utilsiktede barrierer for å handle forskningsetisk forsvarlig
- Etablere kanaler for rapportering, og prosedyrer for rimelig håndtering av uetisk adferd og vitenskapelig uredelighet
- Etablere prosedyrer for håndtering av skjønnsmessige uenighet mellom forskere og andre evaluerende institusjoner

(Bærø 2016)

EKSEMPLER FRA UiB

Redelighetsutvalget

- **Behandling av brudd på god vitenskapelig praksis**
- Redelighetsutvalget ble oppnevnt av universitetsstyret i 2000. Utvalget består av prorektor som leder og to øverige medlemmer oppnevnt av universitetsstyret.
- Utvalget er et responderende organ, som i enkeltsaker tar stilling til de spørsmål som det får seg forelagt fra vedkommende fakultet. Sakens fakta og problemstillinger skal således være klarlagt under den forutgående fakultetsbehandling. Kollegiesekretariatet er utvalgets sekretariat.

- SAFE (Sikker Adgang til Forskningsdata og E-infrastruktur) for å handtere personopplysninger

Akademisk redelighet

- Bygge opp akademisk redelighet ved opplæring og lett tilgjengelig informasjon for studenter og ansatte

MEN

- Må også ha rutiner for håndtering av forskningsetiske spørsmål og praksis ved mistanke om uredelighet

”

